Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
NIILA JÄÄSKINENA
přednesené dne 4. září 2014 [1]

Spojené věci C-400/13 a C-408/13

Sophia Marie Nicole Sanders;
zastoupená Marianne Sanders,
proti
Davidu Verhaegenovi
[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Amtsgericht Düsseldorf (Německo)]
a
Barbara Huber
proti
Manfredu Huberovi

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Amtsgericht Karlsruhe (Německo)]

„Soudní spolupráce v občanských věcech — Příslušnost ve věcech vyživovacích povinností — Článek 3 písm. b) nařízení (ES) č. 4/2009 — Žaloba proti osobě, která má místo obvyklého pobytu v jiném státě — Právní předpisy členského státu, které v takovém případě svěřují výlučnou příslušnost soudu prvního stupně v místě sídla krajského odvolacího soudu, v jehož obvodu se nachází místo obvyklého pobytu účastníka řízení zdržujícího se v tomto členském státě — Vyloučení takové koncentrace příslušnosti“

I – **Úvod**

1. V projednávaných spojených věcech se žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce předložené Amtsgericht Düsseldorf (okresní soud v Düsseldorfu, Německo) a Amtsgericht Karlsruhe (okresní soud v Karlsruhe, Německo) týkají výkladu čl. 3 písm. a) a b) nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností [2].

2. Ustanovení písmen a) a b) uvedeného článku 3 upravují, mezi jinými ustanoveními tohoto nařízení, příslušnost *ratione loci* soudů členských států [3] v těchto věcech tak, že alternativně uvádějí „soud místa, v němž má odpůrce místo obvyklého pobytu“ nebo „soud místa, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu“, přičemž navrhovatel si může mezi těmito soudními příslušnostmi svobodně vybrat.

1 — Původní jazyk: francouzština.

2 — Úř. věst. 2009, L 7, s. 1, a opravy Úř. věst. 2011 L 311, s. 26 a Úř. věst. 2013, L 8, s. 19.

3 — Vzhledem k bodům 46 až 48 odůvodnění nařízení č. 4/2009 je třeba uvést, že Irsko (viz uvedený bod 46 odůvodnění), Spojené království Velké Británie a Severního Irska [viz rozhodnutí Komise 2009/451/ES ze dne 8. června 2009 o úmyslu Spojeného království přijmout nařízení č. 4/2009 (Úř. věst. L 149, s. 73)], jakož i Dánské království [dohoda mezi Evropským společenstvím a Dánským královstvím o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, (viz Úř. věst. L 149, s. 80)] oznámili své rozhodnutí ho používat.

3. Tyto věci spadají do rámce dvou sporů týkajících se návrhů na přiznání výživného jednak mezi nezletilým dítětem a jeho otcem a jednak mezi vdanou ženou a jejím manželem. Uvedené žádosti byly podány u Amtsgericht (okresní soud prvního stupně) každého německého města, ve kterém pobývají dotyčné oprávněné z výživného. Nicméně podle ustanovení, kterým byly do německého práva provedeny případy uvedené v čl. 3 písm. a) a b) nařízení č. 4/2009, každý z těchto soudů postoupil věc Amtsgericht se sídlem ve městě, kde sídlí Oberlandesgericht (krajský odvolací soud), v jehož obvodu pobývají uvedené navrhovatelky.

4. Soudní dvůr tak byl požádán určit, zda musí být článek 3 uvedeného nařízení, které má v právních řádech členských států přímý účinek, vykládán v tom smyslu, že brání takovým právním předpisům členského státu, jako jsou ty, jež jsou dotčené v původním řízení, které ve věcech vyživovacích povinností způsobují koncentraci přeshraniční soudní příslušnosti ve prospěch soudu, který není soudem, v jehož řádném obvodu se nachází místo obvyklého pobytu účastníka řízení zdržujícího se v tuzemsku.

5. Ačkoliv se nařízení č. 4/2009 používá od 18. června 2011 [4], Soudní dvůr ještě nikdy neměl příležitost vyjádřit se k výkladu v něm obsažených ustanovení [5]. Bude tedy třeba zejména se zabývat otázkou, zda je možné, či dokonce nutné zohlednit poznatky vyplývající z judikatury Soudního dvora, která se týká jiných nástrojů použitelných v oblasti soudní příslušnosti v občanských věcech mezi členskými státy, a pokud ano, bude třeba určit, v jakém rozsahu by byla úvaha *per analogiam* relevantní pro výklad článku 3 nařízení č. 4/2009.

6. Tato otázka vyvstává zvláště s přihlédnutím k podobnostem mezi zněním uvedeného článku a zněním ustanovení týkajících se příslušnosti ve věcech vyživovacích povinností, které jsou uvedeny v úmluvě ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [6] (dále jako „Bruselská úmluva“), jakož i v nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [7] (dále jako „nařízení Brusel I“), které navazuje na tuto úmluvu [8].

II – **Právní rámec**

A – *Nařízení č. 4/2009*

7. Bod 3 odůvodnění nařízení č. 4/2009 výslovně odkazuje, kromě jiných nástrojů, i na nařízení Brusel I. Jeho bod 44 odůvodnění uvádí, že toto nařízení mění nařízení Brusel I „nahrazením příslušných ustanovení uvedeného nařízení týkajících se vyživovacích povinností“. Bod 15 odůvodnění dále uvádí, že „[a]by bylo možno chránit zájmy oprávněných z výživného a umožnit řádný výkon spravedlnosti v rámci Evropské unie, měla by být upravena pravidla o příslušnosti, která vyplývají z nařízení [Brusel I] […] [zejména v rozsahu, v němž] [by již] napříště […] neměla být dána možnost odkázat na pravidla o soudní příslušnosti v rámci vnitrostátního práva […]“.

8. Článek 3 písm. a) a b) nařízení č. 4/2009 stanoví, že „[k] rozhodování ve věcech vyživovacích povinností je v členských státech příslušný:

a) soud místa, v němž má odpůrce místo obvyklého pobytu, nebo

4 — Viz článek 76 uvedeného nařízení, doplněný v tomto ohledu prohlášením Evropského společenství (prohlášení je dostupné na následující internetové adrese: http://www.hcch.net/index_fr.php?act=status.comment&csid= 1065&disp=type).

5 — Ve věci Nagy (C-442/13) předložil Oberster Gerichtshof (Rakousko) Soudnímu dvoru žádost o výklad článku 12 nařízení č. 4/2009, jež se týká překážky litispendence, ale tato věc byla dne 18. června 2014 vymazána z důvodu zpětvzetí uvedené žádosti.

6 — Úř. věst. 1972, L 299, s. 32.

7 — Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42.

8 — Viz zejména rozsudek Refcomp (C-543/10, EU:C:2013:62, bod 18).

b) soud místa, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu, nebo, […]“

B – *Německá právní úprava*

9. Nařízení č. 4/2009 bylo v německém právu provedeno zákonem ze dne 23. května 2011 o vymáhání pohledávek výživného ve vztazích s cizími státy (Auslandsunterhaltsgesetz, dále jako „AUG“) [9].

10. Ve znění účinném v rozhodné době stanovil čl. 28 odst. 1, nadepsaný „Koncentrace příslušnosti; […]“, že „[p]okud nemá účastník řízení místo obvyklého pobytu v tuzemsku, je k rozhodování o návrzích ve věcech vyživovacích povinností v případech stanovených v čl. 3 písm. a) a b) nařízení [č. 4/2009] výlučně příslušný Amtsgericht v místě sídla Oberlandesgericht, v jehož obvodu má navrhovatel nebo oprávněný místo obvyklého pobytu“.

III – **Spory v původním řízení, předběžné otázky a řízení před Soudním dvorem**

A – *Věc Sanders (C-400/13)*

11. Dne 29. května 2013 nezletilá Sophia Marie Nicole Sanders, zastoupená svou matkou, předložila Amtsgericht ve městě Mettmann (Německo), v němž se nachází místo jejího obvyklého pobytu, návrh na přiznání výživného od jejího otce, p. Verhaegena, který pobývá v Belgii.

12. Po vyslechnutí účastníků řízení předložil Amtsgericht Mettmann věc podle čl. 28 odst. 1 AUG Amtsgericht Düsseldorf jakožto okresnímu soudu prvního stupně v místě sídla krajského odvolacího soudu, v jehož obvodu měla oprávněná z výživného místo obvyklého pobytu, a sice Oberlandesgericht Düsseldorf.

13. Amtsgericht Düsseldorf však zpochybnil svou vlastní místní příslušnost, maje za to, že na základě čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009 by příslušným soudem měl být soud v členském státě v místě, ve kterém navrhovatelka obvykle pobývá, v projednávaném případě tedy Amtsgericht Mettmann. Amtsgericht Düsseldorf tedy rozhodnutím předloženým dne 16. července 2013 rozhodl o přerušení řízení a položil Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Je článek 28 odst. 1 [AUG] v rozporu s čl. 3 písm. A) a b) nařízení [č. 4/2009]?“

B – *Věc Huber (C-408/13)*

14. Paní Huber podala návrh na zahájení řízení k Amtsgericht se sídlem ve městě Kehl (Německo), ve kterém obvykle pobývala, s návrhem, aby bylo jejímu manželovi p. Huberovi, jež pobývá v Barbade, uloženo, že jí má v důsledku jejich rozluky platit výživné.

15. V rámci předběžného řízení ohledně přiznání právní pomoci Amtsgericht Kehl postoupil věc Amtsgericht Karlsruhe z důvodu, že tento soud je na základě čl. 28 odst. 1 AUG jediný příslušný, jelikož se místo obvyklého pobytu navrhovatelky nachází v obvodu Oberlandesgericht Karlsruhe.

9 — BGBl. 2011 I, s. 898.

16. Jelikož obě strany sporu v původním řízení vyjádřily pochyby ohledně slučitelnosti uvedeného článku 28 s čl. 3 písm. a) a b) nařízení č. 4/2009, Amtsgericht Karlsruhe rozhodnutím předloženým dne 18. června 2013 přerušil řízení a položil Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Je článek 28 odst. 1 první věta [AUG], která stanoví, že pokud účastník řízení nemá místo obvyklého pobytu v tuzemsku, je k rozhodnutí o návrhu ve věcech vyživovacích povinností v případech stanovených v čl. 3 písm. a) a b) nařízení [č. 4/2009] výlučně příslušný Amtsgericht v místě sídla Oberlandesgericht v obvodu, v němž má navrhovatel nebo oprávněný obvyklý pobyt, slučitelné s tímto posledním ustanovením?“

C – *Řízení před Soudním dvorem*

17. Usnesením předsedy Soudního dvora ze dne 25. července 2013 byly věci C-400/13 a C-408/13 spojeny pro účely písemné i ústní části řízení, jakož i pro účely rozsudku.

18. Písemná vyjádření předložily německá vláda a Evropská komise. Ve věci nebylo nařízeno jednání.

IV – **Analýza**

A – *Ke zněním projednávaných žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce*

19. Z důvodu obtíží, které mohou vyplývat ze znění žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce, jež byly v projednávaných věcech předloženy Soudnímu dvoru, je třeba nejprve stanovit meze jeho pravomoci v tomto rámci a pak uvést, která ustanovení musejí být vyložena jak ve vztahu k čl. 3, tak k ostatním článkům nařízení č. 4/2009.

20. Zaprvé obdobně jako německá vláda doporučuji, aby Soudní dvůr otázky vznesené předkládajícími soudy přeformuloval v souladu se svou judikaturou v tom smyslu, že by jejich předmětem neměl být výklad ustanovení německého práva uvedených v těchto otázkách ani posouzení, zda porušují unijní právo, protože to nevyplývá z jeho pravomoci v rámci žalob založených na článku 267 SFEU[10], nýbrž analýza článku 3 nařízení č. 4/2009, která by poskytla vnitrostátním soudům všechny prvky výkladu unijního práva užitečné k rozhodnutí sporů, jež jim byly předloženy[11].

21. Zadruhé je třeba uvést, že oba předkládající soudy žádají Soudní dvůr, aby rozhodl o výkladu jak ustanovení písm. a), tak písm. b) článku 3 nařízení č. 4/2009 s tím, že čl. 28 odst. 1 AUG se použije „v případech stanovených v čl. 3 *písm. a) a b*) [uvedeného nařízení]“ (kurziva provedena autorem tohoto stanoviska).

22. Komise nicméně tvrdí, že tyto žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce jsou zjevně nepřijatelné v rozsahu, v němž se týkají čl. 3 písm. a) tohoto nařízení, jelikož s ohledem na okolnosti sporů v původním řízení má pouze ustanovení písm. b) uvedeného článku vztah k realitě nebo předmětu těchto sporů, a je tedy v projednávaném sporu relevantní.

10 — Na rozdíl od toho, co by mu bylo umožněno v rámci řízení podle článku 258 SFEU. Viz zejména rozsudky Stadt Papenburg (C-226/08, EU:C:2010:10, bod 23); Varzim Sol (C-25/11, EU:C:2012:94, bod 27), jakož i Križan a další (C-416/10, EU:C:2013:8, bod 58).

11 — Rozsudky Rhône-Alpes Huiles a další (295/82, EU:C:1984:48, bod 12); Sodiprem a další (C-37/96 a C-38/96, EU:C:1998:179, bod 22), jakož i ASM Brescia (C-347/06, EU:C:2008:416, body 25 a 26).

23. Je pravda, že v obou řízeních probíhajících v původním řízení jsou navrhovatelky oprávněné z výživného, přičemž si zvolily předložit věc soudu nacházejícím se na německém území, na němž obvykle pobývají, a že taková situace spadá do působnosti čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009. V tomto kontextu si předkládající soudy z důvodu pochybností založených jedním ustanovením německého práva kladou otázku, který z německých soudů je ten, který na základě tohoto ustanovení musí být považován za příslušný *ratione loci* podle „místa, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu".

24. Naproti tomu použití čl. 3 písm. a) tohoto nařízení, který uvádí příslušnost soudu „místa obvyklého pobytu odpůrce", nepředstavuje v rámci sporů projednávaných v původním řízení konkrétní problém. V důsledku toho a podle judikatury, podle níž Soudní dvůr nemůže rozhodnout o předběžné otázce nebo části předběžné otázky, která zjevně neodpovídá objektivní potřebě, jež je vlastní řešení soudního sporu probíhajícího před předkládajícím soudem [12], mám za to, že odpověď, jež bude dána v projednávaných věcech, by se měla omezit na výklad ustanovení písm. b) článku 3 nařízení č. 4/2009.

25. Za účelem poskytnutí tohoto výkladu bude nicméně třeba zohlednit obecnější systém, do kterého relevantní ustanovení spadá [13], a zejména poukázat na skutečnost, že ustanovení písm. a) a b) uvedeného článku 3 jsou totožného znění, co se týče výrazu vyvolávajícího otázky [14] a že uvedená ustanovení se použijí alternativně v tomtéž případě, a to když je návrh týkající se vyživovací povinnosti uplatněn v hlavním návrhovém žádání [15].

26. Zatřetí lze uvést, že v předkládacím rozhodnutí týkajícím se věci Hubert (C-408/13) uvedl Amtsgericht Karlsruhe možnost, že výlučná povaha příslušnosti uvedené v čl. 28 odst. 1 první větě AUG, je v rozporu nejen s článkem 3 nařízení č. 4/2009, ale též s jeho články 4 a 5 [16], avšak neuvedl tyto posledně jmenované v předběžné otázce, kterou předkládá. Komise navrhuje, aby Soudní dvůr vyložil uvedené články 4 a 5 pro případ, že by předkládající soud chtěl nad rámec jím položené otázky vědět, zda je dotčená koncentrace příslušnosti neslučitelná rovněž s těmito ustanoveními.

27. Mám za to, že v souladu s judikaturou Soudního dvora [17] není třeba, aby Soudní dvůr v tomto ohledu rozhodl, jelikož Amtsgericht Karlsruhe omezil otázku, kterou předložil Soudnímu dvoru, na definici rozsahu článku 3 nařízení č. 4/2009, kdežto články 4 a 5 tohoto nařízení sice byly uvedeny, avšak nejsou předmětem této otázky, protože nejsou podle posouzení provedeného tímto soudem [18] rozhodující k rozhodnutí o jeho vlastní příslušnosti.

B – *K poznatkům vycházejícím z přiřazení k jiným nástrojům*

28. Jelikož byl Soudní dvůr poprvé požádán o výklad nařízení č. 4/2009 v projednávaných věcech, je třeba položit si otázku, zda lze s přihlédnutím k příbuzným nástrojům najít podněty k úvahám, či dokonce i odpovědi. V tomto ohledu je nejprve třeba přezkoumat, zda je relevantní provést přiřazení k mezinárodním úmluvám nebo jiným nařízením týkajícím se soudní příslušnosti v občanských věcech, z nichž některá obsahují ustanovení, jež vykazují skutečnou podobnost s ustanoveními v čl. 3

12 — Viz zejména rozsudky Banchero (C-387/93, EU:C:1995:439, bod 18 a násl.), jakož i Mangold (C-144/04, EU:C:2005:709, bod 36 a násl.).

13 — V tomto ohledu viz body 61 a násl. tohoto stanoviska.

14 — Výraz „soud místa, v němž má […] místo obvyklého pobytu" je totiž uvedeno jak v ustanovení písm. a), tak i v ustanovení písm. b) dotčeného článku.

15 — A nikoliv jako vedlejší k jiné žalobě, jelikož tyto případy jsou upraveny v ustanoveních písm. c) a d) téhož článku.

16 — Uvedené články 4 a 5 se týkají příslušnosti založené buď na dohodě o volbě soudu, nebo na účasti odpůrce na řízení. Amtsgericht Düsseldorf se o tom naproti tomu ve věci Sanders (C-400/13) vůbec nezmiňuje, přičemž odstavec 3 článku 4 stanoví, že tento posledně jmenovaný se nevztahuje na spor týkající se vyživovací povinnosti ve vztahu k dítěti mladšímu 18 let, což je případ této věci.

17 — Viz zejména rozsudky Affish (C-183/95, EU:C:1997:373, bod 24), jakož i Kaba (C-466/00, EU:C:2003:127, bod 41).

18 — Pro zdůvodnění „[n]ezbytnosti řízení o předběžné otázce" zaprvé uvádí, že „otázka slučitelnosti čl. 28 odst. 1 první věty AUG s čl. 3 písm. a) a b) nařízení [č. 4/2009] je rozhodující pro vyřešení sporu. Záleží na ní místní příslušnosti Amtsgericht Kehl nebo Amtsgericht Karlsruhe" a zadruhé uvádí, že pochybnosti účastníků řízení, kteří iniciovali žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, se týkají této jediné otázky.

písm. b) nařízení č. 4/2009 (1). V případně kladné odpovědi pak bude třeba vzhledem ke specifikám tohoto posledně uvedeného právního předpisu určit, v jakém rozsahu umožňuje takové přiřazení provést výklad *per analogiam*, a zvláště zohlednění judikatury Soudního dvora týkající se těchto jiných nástrojů (2).

1. K možnosti přiřazení k jiným nástrojům

29. Znění čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009 je podobné znění pravidel „zvláštní příslušnosti" ve věcech vyživovacích povinností, jež jsou uvedeny v čl. 5 bodě 2 Bruselské úmluvy [19] a v čl. 5 bodě 2 nařízení Brusel I, která uvádějí, že příslušný soud v těchto věcech je „soud místa, ve kterém má oprávněný z výživného domicil nebo místo obvyklého pobytu" [20].

30. Bez ohledu na skutečnost, že vyživovací povinnosti jsou nadále vyloučeny z působnosti nařízení Brusel I [21], zůstává podle mého názoru judikatura Soudního dvora týkající se ustanovení o Bruselské úmluvě a ustanovení uvedeného nařízení relevantní pro analýzu ustanovení odpovídajících nařízení č. 4/2009. I když musí být takový analogický přístup trochu upřesněn, považuji za vhodné, aby pojmy, které jsou předmětem projednávaných předběžných otázek, byly z důvodů vysvětlených níže vyloženy ve světle této judikatury.

31. Zaprvé podstatné spojitosti mezi nařízením Brusel I a nařízením č. 4/2009 jsou při čtení posledně uvedeného zjevné, jelikož se o nich jeho preambule vícekrát zmiňuje [22] a jeho čl. 68 odst. 1 vysloveně uvádí, že nahrazuje ustanovení nařízení Brusel I, jež se vztahují na věci vyživovacích povinností.

32. Zadruhé, jde-li konkrétně o pravidla pro určení příslušnosti uvedená v článku 3 nařízení č. 4/2009, geneze tohoto ustanovení posiluje existenci takových spojitostí. Původní návrh Komise totiž zdůrazňuje nutnost zlepšit možnosti, jež jsou dány na výběr oprávněnému z výživného prostřednictvím pravidel pro určení příslušnosti uvedenými v nařízení Brusel I [23]. Sdělení týkající se tohoto návrhu [24] potvrzuje, že uvedený článek 3 v zásadě přebírá odpovídající ustanovení nařízení Brusel I [25], u nichž byly nicméně provedeny změny za účelem odstranění nejasností [26], přizpůsobení těchto ustanovení zvláštnostem rodinného práva [27] a rozšíření jejich působnosti [28].

19 — Ve znění úmluvy ze dne 9. října 1978 o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie Severního Irska.

20 — Znění čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009 se liší v tom, že v něm alternativní hraniční určovatel domicilu oprávněného není uveden (pro důvody této změny viz poznámku pod čarou 27 tohoto stanoviska) a ve francouzské jazykové verzi se liší v tom, že pojem „tribunál" byl nahrazen obecnějším pojmem „soud" (viz také zejména italskou a rumunskou jazykovou verzi).

21 — Toto nařízení nahradilo Bruselskou úmluvu ještě předtím, než bylo samo změněno nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. L 351, s. 1), jehož bod 10 odůvodnění a čl. 1 odst. 2 písm. e) vyplývají z následků přijetí zvláštního dokumentu, kterým je nařízení č. 4/2009.

22 — Viz zejména body 3, 15 a 44 odůvodnění.

23 — Viz bod 10 odůvodnění a bod 1.2.1 důvodové zprávy k návrhu nařízení Rady o příslušnosti, použitelném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a spolupráci ve věcech vyživovací povinnosti předloženého Komisí dne 15. prosince 2005 [COM(2005) 649 v konečném znění].

24 — Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu ze dne 12. května 2006 [COM(2006) 206 v konečném znění].

25 — Různé verze článku 3 byly v průběhu přípravných prací na nařízení č. 4/2009 odmítnuty, ale pokud jde o ustanovení písm. a) a b), byla jejich původní verze přijata beze změny, přičemž se neprosadil názor Hospodářského a sociálního výboru, jehož cílem bylo zaměnit uvedené ustanovení písm. a) a b) tak, aby se místo obvyklého pobytu oprávněného stalo prvním kritérium pro určení příslušnosti (Úř. věst. 2006, C 185, ze dne 8. srpna 2006, s. 35, konkrétně bod 4.1).

26 — Uvedené sdělení zdůrazňuje přidání „významného upřesnění v písmenu d)".

27 — S tím, že se nařízení Brusel I vztahuje na všechny občanské a obchodní věci, sdělení ohledně článku 3 uvádí, že „[budoucí] nařízení [č. 4/2009] upouští od pojmu bydliště a odkazuje se pouze na obvyklé bydliště; tento pojem lépe vyhovuje nástrojům použitelným v rodinném právu".

28 — Toto sdělení uvádí, že pravidla pro určení příslušnosti stanovená v uvedeném článku 3 se „použij[í] bez ohledu na obvyklé bydliště žalovaného".

33. S ohledem na tyto skutečnosti mám za to, že je možné přijmout premisu, že je třeba vykládat ustanovení tohoto posledního článku v souladu s judikaturou týkající se ustanovení Bruselské úmluvy a ustanovení nařízení Brusel I v rozsahu, v němž jsou rovnocenná [29], nicméně s určitými výhradami vyplývajícími z cílů, jež jsou vlastní nařízení č. 4/2009 a jež budou vysvětleny níže [30].

34. Pro úplnost je třeba přezkoumat, zda by bylo relevantní provést přiřazení k nástrojům jiným, než je uvedená úmluva a uvedené nařízení, které se rovněž vztahují na oblast soudní příslušnosti v občanských věcech, a konkrétně v rodinných věcech [31].

35. Pokud jde o Haagskou úmluvu ze dne 23. listopadu 2007 o mezinárodním vymáhání výživného na děti a dalších druhů vyživovacích povinností vyplývajících z rodinných vztahů [32], uvádí bod 8 odůvodnění nařízení č. 4/2009, že je nezbytné, aby k ní bylo při použití tohoto nařízení přihlédnuto [33]. Tato úmluva neobsahuje pravidla o přímé příslušnosti [34], ale k ní se vztahující přípravné dokumenty poskytují užitečnou indicii pro rozhodnutí v projednávaném případě v rozsahu, v němž uvádějí, že ustanovení stanovující příslušnost navázanou na místo pobytu nebo na domicil oprávněného „úmyslně přistupují k ochraně účastníka řízení, který je (obvykle) slabou stranou (tj. oprávněný) tím, že mu nabízejí výhodný soud (*for commode*), u něhož může podat svou žalobu, tj. tam, kde bydlí“ [35].

36. Pokud jde o nařízení obvykle nazývané „Brusel II“ [36], jsou ovšem vyživovací povinnosti z důvodu existence zvláštních ustanovení, uvedených v době jeho přijetí v nařízení Brusel I a v současnosti v nařízení č. 4/2009, vyloučeny z jeho působnosti [37]. Nicméně lze v rámci srovnání pozorovat, že pravidla pro určení příslušnosti, jež uvádí, společně označují „soudy členského státu“ [38] a nikoli „soud místa, v němž“, jak to činí čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009 [39].

2. K rozsahu přiřazení k jiným nástrojům

37. Nejprve uvedu, že výklad pravidel pro určení příslušnosti, zavedených v nařízení č. 4/2009, musí být podle mého názoru proveden ve světle judikatury Soudního dvora, jež se týká odpovídajících ustanovení Bruselské úmluvy a nařízení Brusel I – zásady, jež vyplývají z této judikatury, nelze provést mechanicky.

29 — V tomto smyslu viz Béraudo, J.-P., „Fascicule 3022“, *JurisClasseur Europe Traité*, LexisNexis, Paříž, 2012, bod 9; Gascón Inchausti, F., „Le recouvrement des aliments en Europe“, v *La justice civile européenne en marche*, pod vedením p. Douchy-Oudot, Dalloz, Paříž, 2012, s. 147 a násl., jakož i Devers, A. „Les praticiens et le droit international privé européen de la famille“, Europe, 2013, č. 11, *étude* 9, body 9 a 19.

30 — Viz body 37 a násl. tohoto stanoviska.

31 — Jelikož se nařízení č. 4/2009 vztahuje na tyto věci, i když kromě toho ještě obsahuje finanční aspekt [viz bod 11 odůvodnění a článek 1 uvedeného nařízení, jakož i bod 3.1 návrhu nařízení COM(2005) 649 v konečném znění].

32 — Text této úmluvy a k ní se vztahující důvodová zpráva, vypracovaná Borrásem, A., a Degelingem, J., jsou dostupné na internetové adrese http://www.hcch.net/index_fr.php?act=conventions.text&cid= 131. Unie sama podepsala a schválila uvedenou úmluvu, přičemž členské státy jsou účinkem tohoto souhlasu vázány [viz rozhodnutí Rady 2011/220/EU ze dne 31. března 2011, (Úř. věst. L 93, s. 9), a rozhodnutí Rady 2011/432/EU ze dne 9. června 2011, (Úř. věst. L 192, s. 39), konkrétně bod 4 odůvodnění tohoto posledně uvedeného rozhodnutí].

33 — Viz rovněž bod 17 odůvodnění a článek 8 nařízení č. 4/2009 s tím, že přípravné práce na tomto posledně uvedeném nařízení probíhaly současně s vyjednáváním o uvedené úmluvě, se snahou o „nalezení synergií“ mezi těmito dvěma legislativními rámci [viz bod 1.1.2 důvodové zprávy k návrhu nařízení COM(2005) 649 final].

34 — Nedostatek konsenzu v debatě, kterou zohledňuje důvodová zpráva uvedená v poznámce pod čarou 32 tohoto stanoviska (viz s. 58 až 62).

35 — Viz s. 44 a násl. zprávy od Duncana, W., „Vers un nouvel instrument mondial sur le recouvrement international des aliments envers les enfants et d'autres membres de la famille“, předběžný dokument č. 3 z dubna 2003 (http://www.hcch.net/index_fr.php?act=publications.details&pid= 4108&dtid= 35), který se v tomto ohledu odkazuje na čl. 5 bod 2 Bruselské úmluvy.

36 — Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Úř. věst. L 338, s. 1; Zvl. vyd. 19/06, s. 243, dále jako „nařízení Brusel II“).

37 — Viz bod 11 odůvodnění a čl. 1 odst. 3 nařízení Brusel II.

38 — Viz čl. 3 a 9 až 13 nařízení Brusel II.

39 — Specifika této posledně uvedené formulace a její dopady budou vyžadovat hlubší rozbor (viz bod 54 a násl. tohoto stanoviska).

38. Takový výklad *per analogiam* je totiž omezen s ohledem na specifický cíl nařízení č. 4/2009, který vedl k nutnosti úprav vzhledem k pravidlům pro určení příslušnosti uvedeným v nařízení Brusel I [40], i když v rozporu s tím, co mohlo být uvedeno ohledně nařízení Brusel II [41], se nařízení č. 4/2009 týká nejen nemajetkových, ale též majetkových věcí. Zdůrazňuji, že působnost tohoto hybridního nástroje byla koncipována šíře než zejména působnost nařízení Brusel I, a to jak na hmotněprávní úrovni [42], tak i ze zeměpisného hlediska [43].

39. Podle mého názoru existuje v projednávaném případě málo pochybností ohledně provedení zásady, jež Soudní dvůr ustáleně aplikuje ve vztahu k výkladu ustanovení Bruselské úmluvy a ustanovení nařízení Brusel I [44], podle nichž musejí být takové pojmy, jako byly použity v nařízení č. 4/2009, definovány samostatně, tj. musejí být odděleny od významů, jež převládají v jednom nebo druhém členském státě za účelem zajistit v co největší možné míře rovnost a jednotnost práv a povinností, které vyplývají z tohoto nástroje pro členské státy a zúčastněné osoby. V tomto ohledu uvádí bod 11 odůvodnění nařízení č. 4/2009, že pojem „vyživovací povinnost" ve smyslu tohoto posledně uvedeného „by měl být [...] vykládán samostatně" [45], což zakotvuje postup, který Soudní dvůr používá ve své judikatuře týkající se článku 5 bodu 2 Bruselské úmluvy [46], která také výslovně uznává samostatnost pojmu oprávněný z výživného [47]. Mám tedy za to, že k tomu, aby bylo možno odpovědět na otázky položené v projednávaných věcech, je třeba vycházet ze systematiky a cílů dotyčného nařízení [48].

40. Kromě toho se mi jeví jako nepopíratelné, přestože preambule tohoto nařízení to výslovně neuvádí, , že obecné cíle uvedené v bodě 15 odůvodnění nařízení Brusel I [49] představují rovněž základ pravidel pro určení příslušnosti stanovených v nařízení č. 4/2009 [50]. Jsou to nicméně cíle vlastní tomuto nařízení, a sice „chránit zájmy oprávněných z výživného" a „umožnit řádný výkon spravedlnosti v rámci Evropské unie" [51], kterými musí být výklad Soudního dvora v projednávané věci veden. Nelze opomenout, že zájem na posílení ochrany legitimních zájmů všech oprávněných z výživného [52] skutečně byl jedním z důležitých důvodů, kvůli nimž se evropský zákonodárce rozhodl vyloučit vyživovací povinnosti z působnosti nařízení Brusel I, které se obecně týká povinností peněžitého charakteru, a přijmout zvláštní nástroj, jakým je nařízení č. 4/2009 [53]. Uvedený zájem nadto jasně vyplývá z ustanovení tohoto nařízení [54].

40 — Viz bod 15 odůvodnění nařízení č. 4/2009 a bod 32 tohoto stanoviska.

41 — Viz stanovisko generální advokátky Kokott ve věci A (C-523/07, EU:C:2009:39, body 63 a 64); stanovisko generální advokátky Sharpston ve věci Purrucker (C-256/09, EU:C:2010:296, bod 126), jakož i moje stanovisko ve věci Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:578, bod 95).

42 — Konkrétně pojem „soud" ve smyslu nařízení č. 4/2009 zahrnuje „správní orgány členských států mající pravomoci ve věcech vyživovacích povinností" za předpokladu, že tyto orgány poskytují záruky nestrannosti (viz bod 12 odůvodnění a čl. 2 odst. 2 tohoto nařízení).

43 — Nařízení č. 4/2009 zavádí pravidla pro určení příslušnosti, která zahrnují i spory, jež se neomezují na území členských států, například když se místo obvyklého pobytu odpůrce nachází ve třetím státě, jako ve věci Huber (C-408/13) (viz zejména bod 15 odůvodnění). I přes toto obecné poslání nicméně upravuje příslušnost pouze soudů členských států.

44 — Viz zejména mé stanoviska ve věci Weber (C-438/12, EU:C:2014:43, poznámka pod čarou 48) a rozsudek Weber (C-438/12, EU:C:2014:212, bod 40).

45 — Rovněž bod 11 odůvodnění nařízení Brusel I uvádí, že „[s]ídlo právnické osoby musí být v nařízení *samostatně vymezeno tak, aby společná pravidla byla přehlednější a zamezilo se sporům o příslušnost*" (kurziva provedena autorem stanoviska).

46 — Viz rozsudky de Cavel (120/79, EU:C:1980:70, bod 6 a násl.), jakož i van den Boogaard (C-220/95, EU:C:1997:91, bod 22 a násl.).

47 — Viz rozsudky Farrell (C-295/95, EU:C:1997:168, body 12 a násl.), jakož i Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21, bod 24 a násl.).

48 — Pokud jde o nařízení Brusel I viz zejména rozsudky Cartier parfums-lunettes a Axa Corporate Solutions assurances (C-1/13, EU:C:2014:109, bod 32), jakož i Coty Germany (C-360/12, EU:C:2014:1318, bod 43).

49 — Podle bodu 21 odůvodnění nařízení Brusel I „[v] zájmu harmonického výkonu spravedlnosti je nezbytné minimalizovat možnost souběžných řízení a zajistit, aby v různých členských státech nebyla vydána vzájemně neslučitelná rozhodnutí". Tato zásada je připomenuta v bodě 21 odůvodnění nařízení č. 1215/2012, které je přepracovaným zněním uvedeného nařízení.

50 — Viz rovněž, z pohledu výkonu a uznání rozhodnutí, čl. 21 odst. 2 a čl. 24 písm. c) nařízení č. 4/2009.

51 — Viz bod 15 odůvodnění nařízení č. 4/2009.

52 — Všechny typy oprávněných z výživného jsou stanoveny, bez rozdílu jejich pozice v rámci rodinných vztahů nebo jiných, které jsou zmíněny, v čl. 1 odst. 1 uvedeného nařízení, i když v praxi ustanovení tohoto nařízení více chrání děti z důvodu, že se jich týká většina návrhů na přiznání výživného (analogicky viz návrh rozhodnutí Rady týkající se uzavření protokolu o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti [COM(2009) 81 final, bod 1]).

53 — Viz zejména bod 1.2 návrhu nařízení COM(2005) 649 final.

54 — Viz zejména body 5, 9, 11, 15, 17, 26 a 27 odůvodnění, jakož i článek 8.

41. V důsledku toho jsem názoru, že v rámci projednávaných věcí je třeba co možná nejvíce zohlednit předchozí judikaturu Soudního dvora, která se týká výkladu rovnocenných ustanovení Bruselské úmluvy a nařízení Brusel I, ale s úpravami, které si případně budou vyžadovat zvláštnosti nařízení č. 4/2009.

C – K výkladu výrazu „soud místa, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu“ ve smyslu čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009

42. Předběžné otázky položené Amtsgericht Düsseldorf a Amtsgericht Karlsruhe jsou v podstatě totožné. S přihlédnutím k objasněním uvedeným výše [55] musí být chápány tak, že směřují k určení, zda musí být čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009 vykládán – podle mého názoru samostatně [56] – v tom smyslu, že je přípustné, aby takové právní předpisy členského státu, jako jsou předpisy dotčené v původním řízení [57], stanovily pro přeshraniční spory regionální koncentraci příslušnosti u soudu prvního stupně, který nezbytně není totožný se soudem stejného stupně v obvodu, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu, ale jehož místní příslušnost je určena v závislosti na sídle odvolacího soudu v obvodu, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu.

43. Německá vláda a Komise ve svých vyjádřeních souhlasně navrhují odpovědět, že unijní právo nebrání takovému pravidlu pro určení příslušnosti, jako je pravidlo vyplývající z dotyčného německého ustanovení. Předkládající soudy naproti tomu vyjádřily opačný názor jak ve věci Sanders (C-400/13) [58], tak ve věci Huber (C-408/13) [59].

44. Tento posledně jmenovaný přístup se mi jeví více opodstatněný z důvodů týkajících se jak účelu čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009 (1), tak znění tohoto ustanovení a samotné povahy nástroje, ve kterém je uveden (2), jakož i systému, kterého je součástí (3). Všechny tyto úvahy směřují ke stanovisku, které podle mého názoru nelze účinně zpochybnit argumenty, jež byly na podporu dotčeného německého pravidla uvedeny v původním řízení (4).

1. K teleologickému výkladu

45. Německá vláda a Komise připouštějí, že čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009 má upravovat jak přeshraniční příslušnost soudů členských států, tak místní příslušnost v rámci každého členského státu [60].

55 — Bod 19 a násl. tohoto stanoviska.

56 — Z důvodu uvedených v bodě 39 tohoto stanoviska.

57 — Připomínám, že čl. 28 odst. 1 AUG stanoví, že pokud jeden z účastníků řízení – nezávisle na skutečnosti, zda se jedná o oprávněného nebo o odpůrce – pobývá v cizině, Amtsgerich v místě sídla Oberlandesgericht, v jehož obvodu má účastník řízení zdržující se v Německu místo obvyklého pobytu, je jako jediný příslušný k rozhodnutí ve věci, popřípadě v neprospěch Amtsgericht, pod něhož by měl dotčený v zásadě spadat z důvodu místa tohoto pobytu.

58 — Amtsgericht Düsseldorf poukazuje na to, že koncentrace příslušnosti stanovená v čl. 28 odst. 1 AUG by měla za účinek, že navrhovatelé pobývající v Německu budou zbaveni výhody, kterou jim poskytuje článek 3 nařízení č. 4/2009 spočívající v tom, že jim dává možnost uplatňovat svá práva před soudem příslušným na základě místa jejich obvyklého pobytu. Kromě toho odmítá názor zastávaný částí doktríny a německou judikaturou, podle níž je toto ustanovení AUG čistě vnitrostátním opatřením organizace soudnictví.

59 — Podle Amtsgericht Karlsruhe upravuje čl. 3 písm. a) a b) nařízení č. 4/2009 soudní příslušnost jak mezinárodní, tak vnitrostátní k rozhodování o přeshraničním sporu, který spadá pod toto nařízení. Podle něho je na základě zásady přednosti zakázáno členským státům přijímat pravidla pro určení příslušnosti, která ji jako v tomto případě omezují takovým způsobem, že oprávněný ztrácí možnost předložit věc svému „běžnému soudu“, tedy soudu ve městě, v němž obvykle pobývá.

60 — Německá vláda nicméně zdůrazňuje, že toto ustanovení přímo neuvádí, který soud je konkrétně příslušný k rozhodnutí a že jeho znění ponechává členským státům míru posouzení pro určení obvodu soudu, který je příslušný v závislosti na místě obvyklého pobytu oprávněného.

46. Jak jsem již uvedla [61], jedním ze základních cílů nařízení č. 4/2009, který je vyjádřen v jeho článku 3, je ochrana oprávněného z výživného, který je považován za slabší stranu ve vztahu vzniklém z vyživovací povinnosti a v řízení, které se z něho může vyvinout [62]. Tato úvaha byla rovněž zdůrazněna Soudním dvorem v jeho judikatuře týkající se čl. 5 bodu 2 Bruselské úmluvy [63].

47. V tomto ohledu připomínají body 5 a 9 odůvodnění nařízení č. 4/2009, že jedním z účelů přijetí tohoto nařízení bylo zjednodušit ještě víc, než umožňovala Bruselská úmluva a nařízení Brusel I, možnosti pro oprávněné, jak dosáhnout potvrzení a vymožení výživného, které jim náleží, a to zejména zrušením doložky vykonatelnosti pro rozhodnutí v této oblasti za podmínky, že byla vydána v souladu s určitými minimálními zárukami řízení vyjádřenými v tomto nařízení [64].

48. Podle německé vlády a Komise nejsou německé právní předpisy dotčené v původním řízení v rozporu s čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009, a zejména s funkcí ochrany oprávněného, kterou v tomto ustanovení přiznávají.

49. To se mi jeví jako diskutabilní, zejména ve vztahu ke komplementárnímu cíli sledovanému tímto ustanovením, a sice k záruce blízkosti mezi oprávněným a soudem, rozhodujícím ve věci. Tento dvojí cíl – ochrana a blízkost – byl základem pravidla pro určení příslušnosti stanoveného v čl. 5 bodě 2 Bruselské úmluvy [65], jehož ekvivalentem zjevně je čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009, a byl posledně uvedeným ustanovením posílen [66]. Podle důvodové zprávy k návrhu Komise, jež se týkají přijetí uvedeného nařízení, totiž „[p]ředpisy o mezinárodní příslušnosti v nařízení Brusel I již nyní nabízejí oprávněnému (příjemci výživného) *možnost obrátit se na jemu nejbližší příslušný orgán*, [ale situace se ještě může zlepšit]“ [67]. Taková úvaha konkrétně znamená, že se dbá na to, aby se oprávněný mohl hájit bez větších materiálních obtíží spojených s přemísťováním se, ale též aby mohl uplatňovat svá práva před soudem, jež nejlépe zná místní ekonomické zvláštnosti pro účely zjištění zdrojů a potřeb oprávněného a odpovídající schopnost povinného z výživného přispět k těmto potřebám [68].

50. Mám za to, že užitečný účinek harmonizovaného systému pravidel pro určení příslušnosti, jež byl zaveden nařízením č. 4/2009, a výhod z něj plynoucí by byl zejména z pohledu právní jistoty ohrožen, pokud by Soudní dvůr v projednávaném případě trval na výkladu čl. 3 písm. b) tohoto nařízení, který by umožnil, aby členské státy na vnitrostátní úrovni opětovně zavedly pravidla pro určení příslušnosti, která jsou vlastní přeshraničním sporům, jako je pravidlo dotčené v původním řízení, které přiznává příslušnost soudu prvního stupně v místě sídla krajského odvolacího soudu, v jehož obvodu má oprávněný místo obvyklého pobytu i v případě, kdy se toto místo pobytu nenachází v řádném obvodu uvedeného soudu.

61 — Viz bod 40 tohoto stanoviska.

62 — I když uvedené nařízení směřuje také k zajištění rovnováhy mezi právy oprávněných a právy povinných, vůči kterým je spravedlivý proces zaručen [viz bod 1.2.3 návrhu nařízení COM(2005) 649 final].

63 — Rozsudek Farrell (EU:C:1997:168, bod 19) uvádí „*cílem výjimky stanovené v čl. 5 bodě 2 je nabídnout žadateli výživného, který je v takovém řízení považován za slabší stranu, alternativní základ pro určení příslušnosti*. Tím, že *autoři Úmluvy* zvolili tento postup, *měli za to, že tento specifický účel musí převažovat* nad účelem, který sleduje pravidlo v článku 2 prvním pododstavci, které chrání odpůrce, jakožto stranu, jež je obecně slabší z důvodu, že je to on, proti komu směřuje žaloba žadatele“ (kurziva provedena autorem stanoviska). Toto kritérium „nerovného postavení“ bylo převzato do rozsudku Blijdenstein (EU:C:2004:21, bod 29 a násl.).

64 — Viz články 22 až 25 nařízení č. 4/2009.

65 — Viz zprávu P. Jenarda o uvedené úmluvě (Úř. věst. 1979, C 59, s. 1, konkrétně s. 22 a 24 a násl., dále jako „zpráva Jenard“), jakož i bod 104 předběžného dokumentu č. 3 týkajícího se Haagské úmluvy z roku 2007, jež je zmíněná v poznámce pod čarou 35 tohoto stanoviska.

66 — Gallant, E., „Le nouveau droit international privé alimentaire de l'Union: du sur-mesure pour les plaideurs“, *Europe*, 2012, č. 2, *étude* 2, bod 3 a násl.

67 — Viz bod 1.2.1 návrhu nařízení COM(2005) 649 final (kurziva provedena autorem stanoviska).

68 — Komise ostatně přiznává, že cílem přiznání místní příslušnosti v čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009 „je ochrana obzvláště slabších stran tím, že jim garantuje přístup k účinné soudní ochraně“ a domnívá se, že „místní soud je z důvodu blízkosti ke skutkovým okolnostem s to posoudit předmět sporu“.

51. Avšak za takových okolností, jako jsou ty ve sporech v původním řízení, sice oprávněný skutečně pobývá v obvodu dotyčného krajského odvolacího soudu, ale nikoliv v obvodu soudu prvního stupně, jemuž dotčené německé ustanovení přiznává místní příslušnost. Není totiž pochyb, že v projednávaném případě jsou Amstgericht Mettmann a Amstgericht Kehl soudy míst, kde dotyční oprávnění z výživného mají místa obvyklého pobytu. Jinými slovy, čl. 28 odst. 1 první věta AUG se neomezuje na poskytnutí vnitrostátní definice pojmu „soud místa, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu“ ve smyslu čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009, nýbrž je spíše ustanovením, které stanoví příslušnost soudů prvních instancí, jež samé nejsou příslušné pro rozhodnutí v první instanci ve sporu týkajícím se vyživovacích povinností, v závislosti na tom, kde v obvodu odvolacího soudu se uvedené místo pobytu nachází.

52. Jiným, obecnějším cílem harmonizovaného systému stanoveného nařízením č. 4/2009, podobně jako systému zavedeného Bruselskou úmluvou a pak nařízením Brusel I, je vyhnout se co možná nejvíce odkazu na pravidla vnitrostátního práva pro určení příslušnosti [69]. Jak již bylo zdůrazněno ve zprávách k Bruselské úmluvě, směřují zvláštní pravidla pro určení příslušnosti, která obsahuje, k tomu, aby bylo možné definovat příslušnost soudů dotyčných států bez nutnosti odkazovat na *lex fori* [70]. Toto odmítnutí vnitrostátních nebo odchylných pravidel pro určení příslušnosti následně usnadňuje uznávání rozhodnutí ve všech členských státech, což je základním principem evropského systému soudní spolupráce v občanských věcech. Mezi těmito zvláštními pravidly pro určení příslušnosti je i čl. 5 bod 2 této úmluvy, který se vztahuje na věci vyživovacích povinností a od něhož je odvozen čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009.

53. Takové vyloučení pravidel pro určení příslušnosti vycházejících z vnitrostátního práva je potvrzeno zněním čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009, zejména v porovnání s formulací jiných podobných ustanovení.

2. Ke gramatickému výkladu

54. Úvodem chci zdůraznit, že se mi nezdá rozumné se domnívat, jak navrhuje německá vláda, že kdybychom následovali obecný směr zastávaný předkládajícími soudy, vedlo by to k tomu, že by byl pojem „místo, v němž“, jež se nachází v čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009, vykládán doslovně způsobem, že oprávněný by měl moct podat návrh v tom samém městě, v němž pobývá, a že by tedy bylo třeba, aby byl přístup k soudu zajištěn „na každém představitelném zeměpisném místě nebo v každé obci členského státu“.

55. Nepopiratelně je obvyklé, že organizace soudnictví členských států spočívá na zásadě, že jakémukoliv soudu přísluší územní obvod – který může zahrnovat nejen jedno, ale vícero míst, měst a obcí – jemuž odpovídá část vnitrostátního území, na němž vykonává své pravomoci [71].

69 — Bod 15 odůvodnění nařízení č. 4/2009 rovněž uvádí, že „napříště by již neměla být dána možnost odkázat na pravidla o soudní příslušnosti v rámci vnitrostátního práva“.

70 — Zpráva profesora Schlossera k úmluvě ze dne 9. října 1978 o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie Severního Irska k Bruselské úmluvě, jakož i k protokolu týkajícího se jejího výkladu Soudním dvorem (Úř. věst. 1979 C59, s. 71 a násl., konkrétně bod 70) uvádí, že v uvedených pravidlech, „pokud [Bruselská] úmluva určuje nejen mezinárodní příslušnost, ale i místní příslušnost soudů, jako např. v článcích 5 a 6, je za příslušný prohlášen pouze soud, který byl určen z jiných soudů stejného stupně ve státě“. Viz také s. 22 výše uvedené zprávy Jenard.

71 — Uvádím, že územní obvod soudu je běžně definován ve vztahu k územním samosprávným celkům nebo jejich částem, na které jsou rozděleny.

56. Uvedený výraz musí být podle mého názoru chápán tak, že znamená pouze to, že dotčené pravidlo pro určení příslušnosti označuje soud, v jehož řádném obvodu se nachází místo obvyklého pobytu oprávněného, aniž je jakékoliv prováděcí opatření ve vnitrostátním právu užitečné, nebo dokonce zamýšlené [72].

57. V tomto ohledu připomínám, že v souladu s článkem 288 SFEU má nařízení unijního práva obecnou působnost a je závazné v celém rozsahu a přímo použitelné ve všech členských státech [73]. Podle klasické judikatury je pro nedostatek legislativní pravomoci členských států vyloučeno jakékoli vnitrostátní opatření směřující k převzetí nebo provedení ustanovení nařízení do vnitrostátního práva. Jen pokud samo nařízení odkazuje na vnitrostátní ustanovení, jež ho provádějí, nebo pokud je nezbytné, aby pro zajištění jeho použitelnosti byla přijata podrobnější ustanovení na vnitrostátní úrovni, jsou členské státy povinny ho doplnit vnitrostátními opatřeními [74]. Podle mého názoru jde čl. 28 odst. 1 první věta AUG nad rámec toho, co je vnitrostátnímu zákonodárci povoleno, protože pravidlo pro určení příslušnosti stanovené v čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009, které má přímý účinek, nevyžaduje žádné zvláštní upřesnění na vnitrostátní úrovni.

58. Formulace čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009 je totiž zvláštní tím, že stanovujíc „soud místa, v němž“ zakládá zvláštní pravidlo pro určení příslušnosti, které umožňuje přímo, bez použití vnitrostátního práva členských států, identifikovat tribunál nebo soud [75]. Jak uznala Komise, toto ustanovení se liší od těch ustanovení, které odkazují nikoliv na jediný soud, ale naopak na všechny soudy členského státu, jako je článek 6 tohoto nařízení [76] nebo čl. 2 odst. 1 nařízení Brusel I [77]. Autoři nařízení č. 4/2009 kromě toho zvolili v čl. 3 písm. a) a b) výraz „místo, v němž“, který se značně odlišuje od výrazu „členský stát“, ve kterém má jeden účastník řízení místo obvyklého pobytu, který byl například zachován v čl. 4 písm. a).

59. Zvláštnost této formulace by podle mého názoru měla v projednávaném případě vést k vyloučení převzetí přístupu Soudního dvora v rozsudku Apostolides [78], podle něhož určení příslušných soudů ve smyslu článku 22 nařízení Brusel I neomezuje schopnost žádného členského státu určit svou vlastní soudní soustavu a přerozdělit soudní příslušnost v rámci svého území [79]. Bod 1 uvedeného článku 22, který byl v tomto rozsudku vyložen, totiž odkazuje na „*soudy členského státu*, na jehož území se nemovitost nachází“, zatímco čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009 se vztahuje na „*soud místa, v němž* má oprávněný místo obvyklého pobytu“ (kurziva provedena autorem tohoto stanoviska). Rozdíl v terminologii podle mého názoru umožňuje odlišný výklad, ba dokonce i opačný výklad od těchto dvou ustanovení.

72 — Je možné, aby se územní obvod soudu měnil v závislosti na povaze sporu. Určité oblasti, jako je námořní právo nebo právo duševního vlastnictví, tak mohou být vyloučeny z příslušnosti malých soudů ve prospěch příslušnosti soudu vyššího stupně. Tento druh přerozdělování věcné příslušnosti, z něhož vyplývá koncentrace místní příslušnosti, je však úplně odlišný od dotčené situace v rozsahu, ve kterém dotyčné německé ustanovení přerozděluje místní příslušnost *pro spory, jejichž předmět je podobný*, a sice spory týkající se vyživovacích povinností podle toho, zda obsahují mezinárodní prvek, nebo nikoliv.

73 — Skutečnost, že pravidla pro určení přeshraniční příslušnosti použitelná v členských státech pro oblast vyživovacích povinností byla převzata z mezivládního nástroje, jakým je Bruselská úmluva, do nástroje unijního práva, jakým je nařízení Brusel I nebo nařízení č. 4/2009, sice nezměnilo radikálně jejich obsah, ale právní povaha dotčených ustanovení se na vnitrostátní úrovni změnila zásadně.

74 — Viz zejména rozsudky Norddeutsches Vieh- und Fleischkontor (39/70, EU:C:1971:16, bod 4), Komise v. Itálie (39/72, EU:C:1973:13, bod 3 a násl.), jakož i Variola (34/73, EU:C:1973:101, bod 3).

75 — Viz zejména Nord, N., „Présentation du règlement ‚obligations alimentaires‘ “, *AJ Famille*, 2011, s. 238; Ferrand, F., „The Council Regulation (EC) No 4/2009 […]“, v *Latest Developments in EU Private International Law*, pod vedením B. Campunzano Díaz a dalších, Intersentia, Cambridge, 2011, s. 92; jakož i Fongaro, E., „Obligations alimentaires“, *Répertoire de droit communautaire*, Dalloz, Paříž, 2013, bod 19.

76 — Uvedený článek 6 označuje pod názvem „subsidiární příslušnost“ „*soudy členských států* společné státní příslušnosti stran“ (kurziva provedena autorem stanoviska).

77 — Co se týče článku 2 Bruselské úmluvy, uvádí výše uvedená zpráva Jenard, že „odpůrce, který má bydliště ve státě, jež je smluvní stranou, nesmí být nezbytně přidělen soudu místa, v němž má bydliště nebo sídlo. Může být přidělen ke všem soudům státu, v němž má bydliště, které jsou příslušné podle práva tohoto státu, […] přičemž úmluva rozhoduje o obecné příslušnosti soudů členského státu tohoto soudu a právo tohoto státu rozhoduje o zvláštní příslušnosti jednoho nebo druhého soudu uvedeného státu“ (viz s. 18). Opačně se musí analýza provést v případě použití zvláštního pravidla pro určení příslušnosti, jakým je pravidlo uvedené v čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009.

78 — Rozsudek Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, body 48 a 50).

79 — V tomto ohledu Soudní dvůr poukázal na to, že článek 22, který „obsahuje imperativní a taxativní výčet kritérií pro určení výlučné mezinárodní soudní příslušnosti členských států“, „pouze určuje členský stát, jehož soudy jsou příslušné *ratione materiæ*“ (bod 48 téhož rozsudku).

60. Přes tuto zvláštnost však není znění čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009 novátorské, protože ekvivalentní formulace je uvedena také v řadě ustanovení Bruselské úmluvy a nařízení Brusel I [80], u kterých Soudní dvůr, pokud mi je známo, nikdy neměl za to, že by členské státy mohly změnit jejich rozsah prostřednictvím pravidel pro určení příslušnosti vycházejících z vnitrostátního práva [81]. Připustit to v rámci projednávaných věcí tedy není podle mého názoru třeba.

3. K systematickému výkladu

61. V souladu s přístupem zvoleným Soudním dvorem s ohledem zejména na jiné nástroje týkající se soudní spolupráce v občanských věcech [82] musí být u výkladu čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009 zohledněna ustanovení, která ho v tomto nařízení obklopují, jelikož pravidlo pro určení příslušnosti, které uvádí, není izolované, nýbrž je součástí celku norem, které se navzájem doplňují.

62. Nejprve lze uvést, že článek 3 tohoto nařízení vyjadřuje čtyři typy příslušnosti, které se použijí alternativně, bez hierarchie, na rozdíl od vztahu mezi obecným pravidlem pro určení příslušnosti a zvláštními pravidly pro určení příslušnosti, která se vyskytují jak v Bruselské úmluvě, tak v nařízení Brusel I [83]. Možnost volby, která se nabízí navrhovateli zvláště v ustanoveních písm. a) a b) uvedeného článku 3 se kromě toho jeví neutrálnější než v těchto dvou jiných nástrojích, protože je bezvýznamné, zda tuto možnost využije oprávněný nebo povinný z výživného, i když v praxi je tento posledně jmenovaný méně zvýhodněný nařízením č. 4/2009, než je oprávněný [84].

63. Zvláštní struktura článku 3 nařízení č. 4/2009 je podle mého názoru silně instruktážní pro odpověď na otázky položené v projednávaných věcech. V tomto ohledu je třeba uvést, že obě ustanovení písm. a) a b) tohoto nařízení upravují situace, ve kterých je podán návrh týkající se vyživovací povinnosti, jako hlavní návrhové žádání. Ustanovení písm. c) a d) téhož článku se naproti tomu vztahují na případ, kdy není takový návrh podán samostatně, ale jako „vedlejší" k jiné žalobě týkající se buď osobního stavu, nebo rodičovské zodpovědnosti. Jen v těchto posledně vyjmenovaných případech se však pro určení příslušného soudu výslovně odkazuje na *lex fori* [85]. *A contrario* nebyl dán v uvedených ustanoveních písm. a) a b), podle mého názoru, žádný prostor pro vnitrostátní pravidla.

64. Tento názor je posílen ve světle porovnání s jinými ustanoveními nařízení č. 4/2009. Zvláště čl. 71 odst. 1 stanoví, že členské státy sdělí názvy soudů příslušných pro rozhodování o návrzích na prohlášení vykonatelnosti podle čl. 27 odst. 1 téhož nařízení [86]. Jen z tohoto důvodu mohla Spolková republika Německo, jakož i jiné členské státy, rozhodnout, že jde-li o její území, „[r]ozhodne

80 — V nařízení Brusel I se kromě čl. 5 bod 2, který se týká vyživovacích povinností, mnoho jiných ustanovení vztahuje na „soud místa, v němž". Viz zejména čl. 5 bod 1 písm. a) pro věci týkající se smlouvy nebo nároku ze smlouvy; čl. 5 bod 3 pro věci týkající se deliktní nebo kvazideliktní odpovědnosti; čl. 9 bod 1 písm. b) a 10 ve věcech pojištění; jakož i čl. 19, body 1 a 2 ve věcech individuální pracovní smlouvy. Viz rovněž rozsudek Color Drack (C-386/05, EU:C:2007:262, bod 30).

81 — Zpráva Jenard uvádí, že zahrnutím zvláštních pravidel pro určení příslušnosti do Bruselské úmluvy, jako je pravidlo pro určení příslušnosti ve vyživovacích věcech, umožnilo „přímo označit příslušný soud bez odkazu na pravidla pro určení příslušnosti, jež jsou účinná ve státě, v němž by se takový soud mohl nacházet" a „ulehčit provedení úmluvy" tím, že zabrání ratifikujícím státům, aby přijaly opatření, která jejich vnitrostátní právní předpisy přizpůsobí této úmluvě (viz s. 22).

82 — Viz zejména judikaturu uvedenou v poznámce pod čarou 48 tohoto stanoviska.

83 — Články 2 jak Bruselské úmluvy tak i nařízení Brusel I totiž zavádějí zásadu příslušnosti soudů podle bydliště odpůrce, zatímco čl. 5 bod 2 obou těchto nástrojů stanoví odchylná pravidla pro určení příslušnosti ve věcech vyživovacích povinností.

84 — Pokud je povinný navrhovatelem, může předložit věc pouze soudu místa, v němž má odpůrce-oprávněný místo obvyklého pobytu, jelikož typy příslušnosti stanovené v uvedených bodech v tomto případě, který je statisticky méně obvyklý, splývají. K nerovnosti mezi oprávněným a povinným viz Ancel, B., a Muir Watt, H., „Aliments sans frontières, Le règlement CE no 4/2009 […]", *Revue critique de droit international privé*, 2010, s. 457 a násl., konkrétně bod 9.

85 — Ustanovení písm. c) a d) článku 3 nařízení č. 4/2009 používá jako kritérium *„soud, který je podle práva místa soudu* příslušný pro řízení o osobním stavu [nebo] o rodičovské zodpovědnosti […]" (kurziva provedena autorem stanoviska). Rovnocenný systém určování příslušnosti byl již uveden jak v čl. 5 bodě 2 *in fine* Bruselské úmluvy (v tomto smyslu změněné v roce 1978), tak v čl. 5 bodě 2 *in fine* nařízení Brusel I.

86 — Podobné informace jsou vyžadovány taktéž pro žaloby podané proti rozhodnutím vydaným na základě těchto návrhů (viz čl. 32 odst. 2).

o [takových] návrzích [...] senát obvodního soudu (*Amtsgericht*) příslušný pro rodinné věci v místě sídla krajského soudu vyššího stupně, v jehož obvodu obvykle pobývá osoba, proti níž návrh směřuje, nebo v jehož obvodu je podán návrh na výkon (koncentrace příslušnosti) […]“ [87]. Článek 3 písm. b) uvedeného nařízení naproti tomu podobnou možnost neposkytuje.

65. Z této analýzy provedené z pohledu obecné systematiky dotyčného nařízení vyplývá, že unijní zákonodárce způsobem, kterým formuloval toto poslední ustanovení, úmyslně omezil oprávnění členských států, pokud jde o určení vnitrostátních soudů příslušných ve věcech z vyživovacích povinností.

4. Odůvodnění na základě koncentrace příslušnosti

66. Německá vláda a Komise argumentují na obranu dotčeného německého pravidla způsobem, který není podle mého názoru přesvědčivý.

67. Podle nich a podle skutečností dodaných do spisu se jeví, že německý zákonodárce měl za to, že koncentrace příslušnosti stanovená v článku 28 AUG v mezinárodních věcech vyživovacích povinností má pozitivní dopad na organizaci soudnictví, protože umožňuje mít specializovaný soud, tedy soud, který v tomto typu soudního řízení disponuje větší odborností a působí v každém kraji na německém území.

68. Ve věci Huber (C-408/13) uvádí předkládající soud, že podle jeho názoru čl. 28 odst. 1 AUG v podstatě obsahuje právní úpravu příslušnosti *ratione loci*, i když německý zákonodárce spojil toto ustanovení s organizací a zjednodušením soudního řízení. Pod záminkou takových procesních výhod, jejichž opodstatněnost tento soud ovšem zpochybňuje [88], by tak dotčený zákonodárce byl schopen ovlivnit pravidla pro určení přeshraniční příslušnosti, která jsou stanovená v unijním právu.

69. Je pravda, že podporování řádného výkonu spravedlnosti, zejména seskupením komplexnějších věcí u téhož soudu, odpovídá jednomu z účelů nařízení č. 4/2009, které jsou uvedeny v jeho bodě 15 odůvodnění. Tento cíl musí být nicméně chápán nejen výlučně ve smyslu nejlepší možné organizace soudnictví, ale také z pohledu zájmu účastníků řízení, ať už se jedná o navrhovatele nebo odpůrce, aby zejména měli usnadněný přístup ke spravedlnosti a aby bylo možno příslušnost předvídat díky úzké vazbě mezi soudem a sporem [89].

70. V tomto ohledu by mohly být zmíněny některé rozsudky Soudního dvora týkající se norem upravujících vnitrostátní příslušnost, které byly přijaty členským státem, ale podle mého názoru existuje vážná pochybnost, pokud jde o možnost převedení této judikatury do projednávané oblasti soudní spolupráce v občanských věcech mezi členskými státy.

87 — Viz konsolidovanou verzi „Informace sdělené členskými státy v souladu s čl. 71 nařízení [č. 4/2009]“, konkrétně s. 13 (http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/pdf/vers_consolide_fr_4.pdf).

88 — Amtsgericht Karlsruhe poukazuje na to, že na rozdíl od cíle zjednodušení uvedeného v nařízení č. 4/2009 by koncentrace příslušnosti stanovená v článku 28 AUG zkomplikovala mezinárodní vymáhání pohledávek výživného z důvodu, že u příslušného soudu určeného tímto předpisem existuje riziko, že by byl od místa obvyklého pobytu oprávněného vzdálen více a že by nebyl soudem, který má nejlepší znalost o místní ekonomické situaci.

89 — Analogicky bod 12 odůvodnění nařízení Brusel I, jakož i rozsudek Kainz (C-45/13, EU:C:2014:7, bod 27 a násl.).

71. Soudní dvůr už judikoval, že v případě neexistence právní úpravy v unijním právu v dotyčné oblasti náleží vnitrostátnímu právnímu řádu každého členského státu, aby určil množství soudních instancí nebo aby upravil procesní pravidla a označil soudy příslušné k řízení o vnitrostátních procesních prostředcích, přičemž uvedl, že taková pravidla, která sledují obecný zájem na řádném výkonu spravedlnosti, musí převážit nad zvláštními zájmy nicméně s výhradou, že zásady rovnocennosti a efektivity budou dodržovány [90].

72. Přijetí takových procesních pravidel nebo pravidel pro určení příslušnosti členským státem je na základě těchto zásad přijatelné jen v rozsahu, ve kterém jednak žaloby směřující k zajištění ochrany práv, která jednotlivcům plynou z unijního práva, nejsou podávány za méně příznivých podmínek, než jsou podmínky stanovené pro žaloby na ochranu práv vyplývajících z vnitrostátního práva, a jednak tyto pravidla nezpůsobují jednotlivcům procesní obtíže, které by nadměrně ztěžovaly výkon práv vyplývajících z unijního práva [91].

73. Jsem však toho názoru, že tato judikatura týkající se procesní autonomie členských států není v projednávaném případě relevantní s ohledem na významné rozdíly mezi kontextem, do něhož spadají dotčené rozsudky, a tím, do něhož spadají projednávané věci. Soudní dvůr není totiž v projednávaném případě tázán, co se týče procesních ustanovení vnitrostátního práva jediného členského státu, ale co se týče výkladu pravidel pro určení příslušnosti, která byla sjednocena mezi všemi členskými státy na základě soudní spolupráce v občanských věcech [92]. Kromě toho se tady nejedná o soudní ochranu výkonu věcných práv na vnitrostátní úrovni přiznaných unijním právem.

74. Každopádně za předpokladu, kdyby byla tato judikatura převzata i navzdory takovým okolnostem, jako jsou okolnosti sporů v původním řízení, bylo by odůvodnění vycházející z cíle řádného výkonu spravedlnosti omezeno podmínkami stanovenými Soudním dvorem, které stanovují meze pro zásahy členských států ve věcech soudních řízení, zejména podmínkou nečinit výkon práv vyplývajících pro jednotlivce z unijního práva méně příznivým. V projednávaném případě se mi však jeví, že cílem německých právních předpisů, pokud jde o přeshraniční vyživovací povinnosti, je odebrat příslušnost soudu, který je normálně příslušný z důvodu místa obvyklého pobytu oprávněných, tj. na základě úzké vazby mezi *lex fori* a sporem, kdežto tato příslušnost zůstává nedotčena pro rozhodování o totožných návrzích, které ale postrádají mezinárodní prvek.

75. Proto mám za to, že výraz „soud místa, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu“ musí být vykládán v tom smyslu, že podle čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009 je příslušným soud, v jehož řádném obvodu se nachází místo obvyklého pobytu dotyčného oprávněného z výživného. Z toho vyplývá, že s těmito ustanoveními nejsou slučitelné takové právní předpisy členského státu, jako jsou předpisy dotčené v původním řízení, a to v rozsahu, ve kterém mohou u přeshraničních situací vést k přenosu místní příslušnosti ve prospěch jiného soudu prvního stupně, než je soud, k němuž dotyčný spadá z důvodu místa svého pobytu.

90 — Viz pro věci hospodářské soutěže, společné zemědělské politiky a ochrany spotřebitele rozsudek Manfredi a další (C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, bod 62) a stanovisko generálního advokáta de Geelhoeda v těchto spojených věcech (C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:67, body 49 a násl.), jakož i rozsudky Agrokonsulting-04 (C-93/12, EU:C:2013:432, body 35 a násl.) a Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, bod 38 a násl.).

91 — Viz zejména rozsudek Agrokonsulting-04 (EU:C:2013:432, bod 39 a násl.).

92 — Toto rozlišení vyplývá podle mého názoru z výkladu *a contrario* bodů 46 a 47 rozsudku Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (EU:C:2013:800).

V – **Závěry**

76. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji Soudnímu dvoru, aby na předběžné otázky položené Amtsgerich Düsseldorf (věc C-400/13) a Amtsgericht Karlsruhe (věc C-408/13) odpověděl následovně:

„Článek 3 písm. b) nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností, musí být vykládán v tom smyslu, že výraz ‚soud místa, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu,' znamená, že místně příslušným je soud, v jehož řádném obvodu dotyčný obvykle pobývá, takže takové právní předpisy členského státu, jako jsou předpisy dotčené v původním řízení, které v případě přeshraničních sporů vyhrazují výlučnou příslušnost soudu prvního stupně v místě sídla krajského odvolacího soudu, v jehož obvodu se nachází místo obvyklého pobytu účastníka řízení, který se v tomto členském státě zdržuje, nejsou s uvedeným článkem slučitelné."